

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Sereda L.V. Критерії, показники та рівні розвитку компонентів самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії. Фізико-математична освіта. 2018. Випуск 1(15), частина 2. С. 102-105.

Sereda L. Criteria, indicators and levels of development of components of self-educational competence of future bachelors in physical therapy, ergotherapy. Physical and Mathematical Education. 2018. Issue 1(15), part 2. P. 102-105.

УДК 374:37.013

Л.В. Серєда

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Україна

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ РОЗВИТКУ КОМПОНЕНТІВ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ

Анотація. У статті акцентується увага на тому, що на сучасному етапі розвитку системи підготовки фахівців і підвищенні її якості, ключовою ланкою є процес формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії та ерготерапії, яка пов'язана із здатністю особистості здійснювати самоосвітню діяльність для вдосконалення теоретичних знань та практичних навичок з метою гнучкого реагування на стрімкі зміни у сучасному інформаційному суспільстві та здатність до самостійного розв'язання завдань професійного спрямування в сфері фізичної реабілітації для підвищення власного рівня конкурентоспроможності на ринку праці. Відповідно у структурі самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії виділено синтез таких взаємозалежних і взаємообумовлених компонентів: мотиваційного, діяльсного, організаційного та особистісного. У статті представлено теоретичне обґрунтування критеріїв, показників та рівнів розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії та ерготерапії. Для визначення рівнів розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки (низький, середній, високий) важливо враховувати такі показники, як особистісно-ціннісне ставлення та стійкість мотивації (мотиваційно-вольовий критерій), обсяг знань про здійснення самоосвітньої діяльності (операційний критерій), уміння здійснювати самоосвітню діяльність та організованість (технологічний критерій), вияв рефлексії (рефлексивний критерій). Низький рівень характеризується відсутністю або тимчасовою мотивацією до самоосвіти; студент не здатний самостійно освоїти роботу із новими технологіями фізичної реабілітації. Середній рівень характеризується тим, що у студента формується мотиваційно-ціннісне ставлення до самостійної роботи, хоча мотивація є несистемною, епізодичною. Високий рівень характеризується сформованою потребою студентів у самоосвітній діяльності; прагненням оволодіти новими знаннями, вміннями та навичками; вмінням самостійного визначення мети при пошуку необхідної навчальної інформації; плануванням дій щодо виконання практичних завдань і вирішення їх найбільш раціональним способом; вмінням «навчатись впродовж життя».

Ключові слова: самоосвітня компетентність, майбутні бакалаври, фізична терапія та ерготерапія, професійна підготовка, критерії, показники, рівні розвитку.

Вступ. Серед основних соціально-економічних векторів розвитку вищої освіти, що визначені положеннями Закону України "Про вищу освіту", Указу Президента України "Про заходи щодо розвитку освіти в Україні", Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 р., іншими державними освітніми документами, виокремлено стратегічну мету: створити належні умови для забезпечення країни якісними фахівцями шляхом задоволення потреб особистості, суспільства і держави в освітніх послугах з підготовки фахівців з орієнтиром на формування творчої, духовно багатой особистості. Сьогодні пріоритети роботодавців схиляються до випускника, який вже з перших днів роботи за фахом здатний компетентно, ефективно і відповідально виконувати складні виробничі завдання, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Домінуючий в сучасній освіті компетентнісний підхід до навчання і виховання молоді пов'язаний, насамперед, з ідеєю системної підготовки індивіда не тільки як професіонала, але і як особистості, здатної до саморозвитку, самовиховання, самоосвіти. Важливим нині є не лише обсяг знань випускника навчального закладу, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися упродовж життя. Саме розвиток у особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці.

Детальне вивчення практики формування та розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії в перебігу професійної підготовки свідчить, що педагогічна громадськість закладів вищої освіти, в цілому, має певний досвід інноваційних підходів щодо організації продуктивної самоосвітньої діяльності студентів. Зусилля педагогічних працівників спрямовані на творчу організацію самостійної роботи студентів (Фоміна, 2007). Проте розвитку здатності до самоосвіти у практиці діяльності закладів вищої освіти відводиться другорядна роль, а більшість педагогічних працівників

безсистемно застосовують сучасні методики розвитку умінь самоосвітньої діяльності тих, хто навчається. Визначено, що самоосвітню компетентність слід розглядати як фактор соціальної конкурентоспроможності випускника, оскільки вона дозволяє одержати якісну освіту, опанувати професією, досягти необхідної кваліфікації (Швець, 2013). Однак поза увагою вчених залишилися вкрай важливі наукові аспекти формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії та ерготерапії.

Методологія та методи. Фундаментальне значення для педагогічної науки в розробці проблем формування професійної компетентності мають роботи С. Амеліної, Л. Барановської, Н. Бібік, С. Гончаренка, І. Зарубінської, І. Зязюна, І. Зимньої, В. Кременя, Г. Козлакової, Н. Нічкало, В. Лугового, Е. Лузік, В. Радкевич, О. Локшиної, О. Пометун, С. Сисоевої, А. Вербицького, В. Ягупова. Наукові аспекти професійної самоосвіти, самовиховання, залишаючись актуальними в усі часи, порушувалися Г. Коджаспіровою, Н. Талізінною, Е. Лузік, Н. Ладогубець, Н. Брюхановою та іншими.

Проблемою формування самоосвітньої компетентності займалися такі вчені, як: Н. Бухлова, М. Кузьміна, Н. Кубракова, П. Осипов, Н. Половнікова, В. Скнар'ята ін. Особливу увагу дослідники приділяли готовності до самоосвіти і пошукам шляхів для її формування (роботи С. Мельника, Г. Серикова, А. Трофименка та ін). Ідеї самоосвіти, самовдосконалення особистості були започатковані в працях основоположників педагогіки: Й. Герберта, А. Дістервега, Я. Коменського, Дж. Локка, Й. Песталоцці, Ж. Руссо. Становленню і розвитку української світоглядної традиції, що ґрунтується на самоосвітній діяльності, на самовдосконаленні особистості сприяли праці видатних українських педагогів-просвітителів Г. Сковороди, Т. Шевченка, О. Духновича, К. Ушинського, М. Пирогова, М. Костомарова, П. Куліша, О. Потебні, Б. Грінченка, Х. Алчевської тощо.

Сучасні аспекти організації самоосвітньої діяльності тих, хто навчається вивчали М.Скаткін, Н. Коваленко, Н.Кубракова, Н. Бухлова, О.Фоміна, О.Чеботарьова, С.Раков, А. Айзенберг, А.Авдєєв, Г.Коджаспірова, М.Князева, В. Іванютина ін. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми свідчить, що, не зважаючи на досить вагомий здобутки наукових пошуків у галузі формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії, отримані результати поки що не мають форми цілісного узагальнення.

Були використані теоретичні та емпіричні методи: системний аналіз наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури; розробка та апробація структури самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії, педагогічне спостереження.

Результати та дискусії. На основі аналізу наукових праць, педагогічної практики (Ольховська, 2013; Поднебесова, 2014; Федоренко, 2014) визначено, що самоосвітню компетентність майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії слід розуміти як здатність особистості здійснювати самоосвітню діяльність для вдосконалення теоретичних знань та практичних навичок з метою гнучкого реагування на стрімкі зміни у сучасному інформаційному суспільстві та здатність до самостійного розв'язання завдань професійного спрямування в сфері фізичної реабілітації для підвищення власного рівня конкурентоспроможності на ринку праці. Засобами теоретичного пошуку уточнено структуру самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії як синтез таких взаємозалежних і взаємообумовлених компонентів: мотиваційного, діяльнісного, організаційного та особистісного.

Відповідно визначеним компонентам самоосвітньої компетентності як інтегративної якості особистості виділено чотири основні ознаки сформованості зазначеної здатності: *мотиваційно-вольовий критерій* (передбачає свідоме сприйняття майбутнім фахівцем ролі самоосвіти для професійного та особистісного зростання, використання вільного часу для отримання нових професійних знань та вмій, розуміння необхідності самостійної роботи для оновлення та вдосконалення практичних навичок); *операційний критерій* (визначає рівень володіння майбутніми фахівцями теоретичними знаннями та практичними навичками, що є основою професійного зростання в сфері фізичної терапії, повноту та системність отримання професійно-орієнтованих знань, вміння самостійно опрацювати навчальні матеріали із застосування інформаційно-комунікаційних технологій); *технологічний критерій* (відображає ефективність та дієвість знань та вмій, засвоєних студентами у процесі самоосвіти на практиці, здатність використовувати їх при вирішенні фахових завдань, використання інформаційно-комунікаційних технологій, досвід вирішення практичних завдань, орієнтування в обсязі своїх життєвих і професійних проблем, які можна вирішити за допомогою самоосвіти); *рефлексивний критерій* (визначає здатність до рефлексії, що дає змогу майбутньому фахівцеві реально оцінювати свої можливості у порівнянні з можливостями своїх колег, допомагає у плануванні, коригуванні власної траєкторії навчання, адекватної оцінки власних досягнень; здатність до самостійної оцінки результатів інформаційно-пошукової діяльності, до визначення напрямків удосконалення самоосвітньої діяльності).

За результатами аналізу підходів до побудови критеріальної основи дослідження нами було визначено систему *показників*, за якими можливо дослідити рівень розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки (табл. 1). Тому зупинимося на методиках, які обумовили одержані у подальшому результати педагогічного експерименту.

Відповідно до вищеописаних критеріїв і показників їхніх прояву, нами було визначено наступні рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, а саме: низький, середній, високий. Зупинимося на характеристиці кожного із вищезазначених рівнів сформованості самоосвітньої компетентності.

Низький рівень характеризується відсутністю або тимчасовою мотивацією до самоосвіти; студент не здатний самостійно освоїти роботу із новими технологіями фізичної реабілітації; не завжди може відтворити отримані знання на практиці; частково виконує репродуктивні дії; не має уяви про роль самоосвіти у професійній діяльності майбутніх фахівців; відсутність мотивації до професійного розвитку; пізнавальна інертність; епізодичний інтерес до навчання; мінімальна самостійна діяльність, не здатний аналізувати причини власних успіхів та невдач, планувати та коригувати професійну діяльність. Цей рівень характеризується ситуативністю, нецілеспрямованістю усієї діяльності.

Середній рівень характеризується тим, що у студента формується мотиваційно-ціннісне ставлення до самостійної роботи, хоча мотивація є несистемною, епізодичною. Студент володіє певними знаннями, вміннями та навичками, але не може самостійно застосувати при виконанні нових практичних завдань; знання за фахом мають ознаки недостатньої повноти та глибини, студент найчастіше орієнтується на типові професійні ситуації, успішно виконує завдання, до яких відомий алгоритм чи припис до дії; не вміє правильно вибрати з усієї сукупності дій найбільш раціональні; здатний освоїти нові реабілітаційні технології, але під керівництвом викладача; визначення мети, цілей, завдань самоосвітньої діяльності, її планування та організація здійснюється за консультацією викладача.

Методики оцінки критеріїв рівня розвитку компонентів самоосвітньої компетентності

Критерії сформованості	Показники	Методики оцінки критеріїв сформованості
Мотиваційно-вольовий	Особистісно-ціннісне ставлення	Методика діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі «Якір кар'єри» (Е. Шейна, переклад і адаптація В.А.Чікер, В.Е.Вінокурова) та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
	Стійкість мотивації	Методика діагностики мотивації професійної діяльності К. Замфір у модифікації А. Реана та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
Операційний	Обсяг знань про здійснення самоосвітньої діяльності	Тестування та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
Технологічний	Уміння здійснювати самоосвітню діяльність	Тестування на виявлення загальних здібностей до підприємництва GETTEST та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
	Організованість	Тест «Комунікативні та організаторські здібності за В.В. Синавським та Б.О. Федоришин» та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
Рефлексивний	Вияв рефлексії	Діагностична методика А. В. Карпова, В. В. Пономарьової визначення індивідуальної міри вияву рефлексивності й статистична оцінка даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона

Високий рівень характеризується сформованою потребою студентів у самоосвітній діяльності; прагненням оволодіти новими знаннями, вміннями та навичками; вмінням самостійного визначення мети при пошуку необхідної навчальної інформації; плануванням дій щодо виконання практичних завдань і вирішення їх найбільш раціональним способом; вмінням «навчатись впродовж життя».

Висновки. У зв'язку з новими вимогами до якості підготовки випускників, відповідаючи потребам прискореного науково-технічного і соціально-економічного розвитку країни, формування самоосвітньої компетентності розглядається як важливий фактор удосконалення всієї системи підготовки спеціалістів для різних галузей освіти. Самоосвітня діяльність дозволяє поглибити професійне спрямування освіти, виховувати спеціалістів з високим творчим потенціалом і впливає на формування соціально-професійної зрілості майбутніх випускників. На підставі проведеного аналізу наукових праць, власного теоретичного пошуку виділяємо чотири компоненти самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії: мотиваційний, діяльнісний, організаційний та особистісний. Для визначення рівнів розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки (низький, середній, високий) важливо враховувати такі показники, як особистісно-ціннісне ставлення та стійкість мотивації (мотиваційно-вольовий критерій), обсяг знань про здійснення самоосвітньої діяльності (операційний критерій), уміння здійснювати самоосвітню діяльність та організованість (технологічний критерій), вияв рефлексії (рефлексивний критерій).

Проте, процес фахової підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії сил має суттєві резерви щодо удосконалення, що передбачає виділення та обґрунтування відповідної моделі розвитку в майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії самоосвітньої компетентності у процесі професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Ольховська М. В. Специфіка формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів педагогів. *Наукові праці*. 2013. Том 173. Вип. 161. С. 84-88.
2. Поднебесова М. И. Самостоятельная работа студентов как средство формирования их самообразовательной компетентности. URL : <http://econf.rae.ru/article/6886>.
3. Федоренко О. Г. Чинники формування самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2014. Випуск 1 (73). С. 155-158.
4. Фомина Е. Н. Формирование самообразовательной компетентности студентов на основе применения модульной технологии (на примере средних профессиональных учебных заведений): автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.08. Волгоград, 2007. 24 с.
5. Швець М. М. Формування самоосвітньої компетентності студентів як педагогічна проблема. *Наукові праці. Педагогіка*. 2013. Том 188. Вип. 176. С. 114-116.

References

1. Olhovska, M. V. (2013). Spetsyfika formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnix inzheneriv pedahohiv [Specificity of forming self-educational competence of teachers-engineers]. *Naukovi pratsi – Scientific works. Pedagogy*, 161, 84-88.
2. Podnebesova, M. I. (2014). Samostoyatel'naya rabota studentov kak sredstvo formirovaniya ikh samoobrazovatel'noj kompetentnosti [Independent work of students as a means of self-formation of their competence]. Retrieved from <http://econf.rae.ru/article/6886>.
3. Fedorenko, O. G. (2014). Chynnyky formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia zasobamy informatiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Factors forming self-educational competence of future teachers by means of information and communication technologies]. *Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu – Bulletin of Zhytomyr State University. Pedagogical Sciences*, 1(73), 155-158.

4. Fomina, E. N. (2007). Formirovanie samoobrazovatel'noj kompetentnosti studentov na osnove primeneniya modul'noj tekhnologii (na primere srednikh professional'ny'kh uchebny'kh zavedenij) [Formation of self-competence of students through the use of modular technology]. Extended abstract of candidate's thesis. Volgograd.
5. Shvets, M. M. (2013). Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti studentiv yak pedahohichna problema [Formation of self-educational competence of students as a pedagogical problem]. Naukovi pratsi. Pedagogika – Scientific works. Pedagogy, 176, 114-116.

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF DEVELOPMENT OF COMPONENTS OF SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE OF FUTURE BACHELORS IN PHYSICAL THERAPY, ERGOTHERAPY

Lyubov Sereda

Makarenko Sumy State Pedagogical University, Ukraine

Abstract. *The article focuses on the fact that at the present stage of development of the system of training specialists and improving its quality, the key element is the process of formation of self-educational competence of future bachelors in physical therapy and ergotherapy, which is associated with the ability of the individual to perform self-educational activities to improve theorists and theorists practical skills in order to respond flexibly to the rapid changes in the modern information society and to be able to independently solve the problems of professional orientation in the physical rehabilitation in order to increase their own level of competitiveness in the labor market. Accordingly, in the structure of self-educational competence of future bachelors in physical therapy, ergotherapy the synthesis of such interdependent and interdependent components is distinguished: motivational, activity, organizational and personal. The article presents the theoretical substantiation of the criteria, indicators and levels of development of future bachelors' degrees in physical therapy and ergotherapy. To determine the levels of development of future bachelors in physical therapy, ergotherapy in the process of vocational training (low, medium, high) it is important to take into account such indicators as personal-value attitude and stability of motivation (motivational-volitional criterion), the amount of knowledge (operating criterion), ability to carry out self-educational activity and organization (technological criterion), display of reflection (reflexive criterion). The low level is characterized by lack or temporary motivation for self-education; the student is not able to master the work with new technologies of physical rehabilitation. The average level is characterized by the fact that the student forms a motivational-value attitude to independent work, although the motivation is non-systematic, episodic. The high level is characterized by the students' need for self-education; the desire to acquire new knowledge, skills and skills; ability to independently determine the purpose in finding the necessary educational information; planning actions to accomplish practical tasks and solving them in the most rational way; the ability to "learn for life."*

Key words: *self-education competence, future bachelors, physical therapy and ergotherapy, training, criteria, indicators, levels of development.*